

SCURT ISTORIC AL ÎNFIINȚĂRII ȘCOLILOR DIN TÂRGU-NEAMȚ

Elena PREDA*

Cuvinte cheie: *învățământ, Târgu-Neamț, școli, educație, istoric, moștenire, patrimoniu*

Keywords: *education, Târgu-Neamț, schools, learning, history, heritage, cultural heritage*

În secolul al XIX-lea, în județul Neamț începea o tăcută revoluție a minții și a firii prin înființarea școlilor. Pe ulițele târgurilor și în casele oamenilor începea să se vorbească despre rostul „învățăturii”, iar autoritățile priveau atent spre marile orașe, unde școala devenise temelia oricărei societăți prospere. În spatele acestor inițiative se aflau voievozi, politicieni, dascăli, preoți implicați, boieri filantropi și oameni simpli care înțelegeau că, fără școală, viitorul copiilor rămânea legat de întunericul neștiinței. Acest curent s-a împământenit și în orașul de provincie Târgu-Neamț lăsând o istorie scrisă cu implicare, entuziasm și credința că lumina cărții poate schimba destine.

Învățământul din Târgu-Neamț a avut parte de o evoluție complexă, strâns legată de dinamica socială și culturală a județului Neamț începând cu secolul al XIX-lea. Dezvoltarea instituțiilor educaționale locale s-a integrat într-un proces amplu de modernizare a societății românești, susținută de implicarea autorităților, a comunității locale, a bisericii și a unor personalități marcante. Inițiativele educaționale au avut drept scop fundamental crearea unei infrastructuri școlare capabile să răspundă necesităților de instruire și formare a tinerilor, contribuind astfel la progresul cultural și social al regiunii.

În paralel cu învățământul primar și gimnazial, s-au dezvoltat și forme de educație profesională și tehnică, menite să răspundă cerințelor economice și sociale ale vremii. Aceste instituții au fost sprijinite prin finanțări locale și centrale, implicarea comunității și a cadrelor didactice, care nu doar au predat, ci au contribuit activ și civic la viața locală. Educația din Târgu-Neamț a fost caracterizată printr-o diversitate etnică și culturală, reflectată în funcționarea unor școli cu programe specifice și în comunități

* Colegiul Național „Ștefan cel Mare” Târgu-Neamț, TÂRGU-NEAMȚ.

variate, ceea ce a adus o bogăție de experiențe și valori educaționale. De asemenea, implicarea directă a unor personalități importante în domeniul cultural și educațional a conferit un caracter distinct și prestigios instituțiilor de învățământ.

Școala Primară de Băieți nr. 1 „Grigore Ghica Vodă”, Târgu-Neamț

Grigore Alexandru Ghica-Vodă¹ a fost domn iubitor de cultură și educație, dovadă fiind ctitoriile și faptele sale în beneficiul școlilor. Într-una din călătoriile sale prin Moldova a ajuns și la Târgu-Neamț, ocazie cu care, în data de 11 septembrie 1850, pune la temelie *primei școli primare publice* din oraș. Cu această ocazie, domnul a donat suma de 3.000 de lei, semnând un pergament domnesc, în acest sens. Pe lângă „dania” domnului, arhimandritul Neonil, starețul Mănăstirii Neamț, încurajat de gestul domnesc, a promis comunității că va contribui la „isprăvirea” localului de școală care avea nevoie de intervenții serioase², lucru pe care l-a dus la împlinire. Prima școală primară publică din comuna urbană Târgu-Neamț a înlocuit vechea *școală de catiheți de la Humulești* și a fost înființată în anul 1852 sub autoritatea Mănăstirii Neamț, în mahalaua Țuțuieni, în prezența lui Ghica-Vodă, însoțit de Mitropolitul Moldovei și de alte personalități ale vremii. Povestea inaugurării o descrie Ion Creangă, martor la solemnitate³. În data de 22 august 1853, domnitorul Ghica trimitea hrisovul nr. 4.086 prin care arăta cum trebuia să fie organizată școala⁴.

¹ Grigore Alexandru Ghica a fost domn al Moldovei sub numele Grigore al V-lea Ghica, în perioada mai 1849-octombrie 1853 și octombrie 1854-3 iunie 1856. Descendent din marea familie boierească a Ghiculeștilor, era nepot al lui Mihail Sturdza și ginerele lui Ioniță Sandu Sturdza. A făcut primele studii în familie, apoi la Viena. Înainte de a urca pe tron a deținut unele funcții: hatman (1826), secretar de stat (ministru de Externe, 1842), ministru de Finanțe. A fost numit domn prin Convenția dintre Rusia și Imperiul Otoman de la Balta-Liman (1849). A realizat o serie de reforme în mai multe domenii: a înființat departamentul Lucrărilor Publice, a introdus serviciul de diligență, a luat măsuri pentru a reduce deficitul bugetar și datoria țării (<https://historia.ro/sectiune/portret/grigore-ghica.html>, accesat 10. 12. 2019).

² Stăhiescu 1933, 6.

³ „... la 1852, în ziua când s-a sfințit paraclisul spitalului din Târgu-Neamțului și s-a deschis școala domnească de acolo, eu, împreună cu alți băieți ai bisericii, stam aproape de Ghica-Vodă, care era față la acea serbare, înconjurat de o mulțime de lume și nu ne mai săturam privindu-l. Și el, frumos la chip și blând cum era, aruncă o privire părintească spre noi și zise: Iată, copii, școala și sfânta biserică, izvoarele mângâierii și ale fericirii sufletești; folosiți-vă de ele și vă luminați și pe domnul lăudați. Aceste vorbe, rostite din gura domnească, au brăzdat adânc inima norodului adunată acolo și, fără întârziere, școala s-a umplut de băieți doriți de învățătură, între cari eram și eu... să învăț carte și să mă fac popă, ca părintele Isaia Duhu, profesorul nostru” (cf. Pocitan-Ploieșteanu 1937, 13).

⁴ Cf. Urechia 1892: „Școala aceasta întru administrația sa dinlăuntru, va fi supusă tuturor regulilor ce se vor statornici numai de către autoritățile numitei Sfinte monastiri, care va avea neatârnată inspecție morală și materială asupra-i. Învățăturile se vor propune în limba Patriei, iar întinderea și orânduirea lor va fi pe un curs mărginit de patru ani și după programele incuviințate pentru școlile publice primare din țară. Examenale se vor

Pe lângă Școala Domnească din Târgu-Neamț a fost înființat și un internat. Primul învățător a fost ieromonahul Isaia Teodorescu sau Popa Duhu, originar din Cogeașca-Veche, Iași, mult laudat de scriitorul Ion Creangă, pentru blândețea sa. I-a urmat Gh. Hriscoscoleanu, apoi economistul Grigore Conta, fost protopop de Târgu-Neamț, tatăl lui Vasile Conta, marele filosof român, de altfel elev al acestei școli, precum și Alexandru Lambrior, unul dintre susținătorii sistemului educațional din perioada interbelică.

Învățătorii de seamă ai Școlii Domnești au fost: preotul Gheorghe Creangă, învățătorul Gheorghe Cosmovici, cel care a fost și director al școlii în perioada 1881-1918, când s-a pensionat. El a donat școlii întreaga sa bibliotecă, compusă din 2.000 de volume de carte și 3.000 de reviste și gazete. Biblioteca a fost completată de darul soției sale, Smaranda Cosmovici, conducătoarea „Casei de economii a elevilor” și a Societății de binefacere „Copilașul”, înființată în anul 1896, în Târgu-Neamț, persoana de legătură a orașului cu Societatea „Tinerimea Română”⁵. Alți învățători care au lucrat în această școală au fost: Ștefan Costandache, C. Ștefănescu, I. Gheorghiu, I. Bradu, N. Vasiliu, N. Nicolau, preot Haralambie Celus, preot Gheorghe Bejan, Gheorghe Gheorghiu, Scarlat Grigoriu, Alexandru Bradu, Ioan Posa, C. Vasiliu și Constantin Stan (1905-1922)⁶.

Nume importante din învățământul interbelic au fost contemporane cu institutorul Constantin Stan, cel care a preluat conducerea școlii după pensionarea lui Gheorghe Cosmovici: Petre Gheorghiasa, Leon Mrejeriu, N. N. Teodorescu, Mihai Stamate, Gheorghe Rafailă, Elena Frițescu, Vasile Ciurea ș.a.

Amintim și câțiva elevii celebri care au învățat în această școală: Ion Creangă, Vasile Conta, Nicodim Munteanu, Constantin Stan, Nicolae Bancea, T. Lucian, Ion Gheorghiuță, Ion Bicleanu, N. Bârliba, Mihai Stamate, Victor Moțoc⁷.

În ziua de 1 noiembrie 1903 s-a înființat pe lângă Școala Domnească și o cantină pentru toate școlile din Târgu-Neamț. În același an, printr-un decret al Regelui Carol I, se hotăra ca Școala Domnească să poarte numele domnitorului Grigore Ghica-Vodă⁸.

În anul 1931-1932 Școala Domnească avea șapte clase, școala elementară și cursul supraprimar, cu 202 elevi înscriși. Cursurile s-au desfășurat în localul dăruit de Mănăstirea Neamț, o clădire trainică, construită din cărămidă, cu etaj, după planurile arhitectului Alexandru Constantinescu, absolvent al Academiei din Iași. Deasupra ușii

face regulat ca și la celelalte școli publice la care Departamentul va avea dreptul și îngrijirea de a trimite un delegat asistent, iar atestatele se vor slobozi elevilor de către însăși inspecția ce se va reglementa pentru această sf. monastire”.

⁵ În anul 1900 au fost selectate din lucrările elevilor din școală și trimise la Expoziția de la Paris.

⁶ Stăhiescu 1933, 8.

⁷ Stăhiescu 1933, 10.

⁸ Stăhiescu 1933, 10.

de la intrare s-a păstrat inscripția care datează de la înființarea școlii⁹. Astăzi, fosta școală găzduiește *Muzeul de Istorie și Etnografie* din orașul Târgu-Neamț¹⁰.

Școala Primară nr. 2 „Emil Costinescu” din Târgu-Neamț

Școala Primară de Băieți nr. 2 din Târgu-Neamț funcționa în cadrul Mănăstirii Neamț, încă din anul 1855, cu patru clase primare. Pe parcursul timpului, la această școală, au lucrat învățătorii: Gheorghe Grigorescu, Ioan Gabor, Gheorghe Teodorescu și Alecu Vasiliu – cel care a fost și primul director al școlii, până în anul 1874, an în care școala a fost transferată comunei urbane Târgu-Neamț. La data transferării, școala avea înscriși 95 de elevi. A funcționat în același local cu Școala Primară de Fete nr. 1, în casa politicianului Mihail Kogălniceanu, unde, mult mai târziu, a fost instalată Judecătoria din Târgu-Neamț. A rămas scurtă vreme aici, deoarece localul a fost atribuit Școlii Primare de Fete nr. 1, înființată în același an. Școala de Băieți nr. 2 a funcționat în diverse locații închiriate, până în anul 1890, când s-a instalat într-un casă donată de Eugen Alcaz, antreprenor, în care a funcționat până în anul 1909¹¹. Primăria orașului construisese pe strada Mihail Kogălniceanu un local cu patru săli de clasă, cancelarie, sală de bibliotecă și material didactic, la care s-au adăugat, din anul școlar 1927-1928, clasele V-VII. În anul școlar 1934-1935, clasele I-IV erau frecventate integral de cei 178 de elevi înscriși¹².

La începutul secolului XX, procuratorul Emil Costinescu¹³ solicita un împrumut de la Banca Generală Română, în valoare de 40.000 lei, pentru construirea unei școli la Târgu-Neamț. În data de 14 iulie 1908 solicitarea era acceptată de bancă și astfel începea construcția școlii, conform ordinului nr. 12.802, din 25 iunie 1908, transmis de

⁹ Stăhiescu 1933, 10.

¹⁰ În data de 13 mai 2023 am avut onoarea să fiu prezentă la aniversarea a 170 de ani de la înființarea Școlii Domnești, împreună cu specialiștii muzeului, Renata-Gabriela Apetroaie (Buzău) și Vasile Diaconu, principalii organizatori ai momentului aniversar. La întâlnire au participat absolvenți ai Școlii Domnești, la o vârstă venerabilă.

¹¹ SJAN Neamț, fond *Primăria Orașului Târgu-Neamț*, dosar 1246/ 1910, f. 185.

¹² SJAN Neamț, fond *Primăria Orașului Târgu-Neamț*, dosar 1246/ 1910, f. 185.

¹³ Dan Mihăilescu, *Emil Costinescu, ministru și deputat de Neamț*, în ZiarPiatra-Neamt.ro, 11 octombrie 2014 (<https://www.ziarpiatraneamt.ro/emil-costinescu-ministru-si-deputat-de-neamt>, accesat 11.02.2022). Emil Costinescu s-a născut în anul 1844, la Iași, în familia inginerului Alecu Costinescu. A copilărit la Târgu-Neamț a făcut parte din redacția ziarului politic „Românul”, înființat în 1857 de C. A. Rosetti. Devine membru al PNL și câștigă primul mandat de deputat în 1876. La înființarea Băncii Naționale a României, în 1880, Emil Costinescu era printre directorii acestei instituții, alături de Anton Carp, Pricopie Dumitrescu, Eugeniu Carada. În 1897 se retrage de la BNR și fondează Banca Generală Română, al cărei director general va fi mult timp. A fost deputat al județului Neamț în Parlament, ministru de finanțe în guvernele liberale (18 martie 1902-21 decembrie 1904; 12 martie 1907-26 decembrie 1908; 27 decembrie 1908-3 martie 1909; 4 martie 1909-28 decembrie 1910 și 1913-1916).

Ministerul de Interne¹⁴. La 31 iulie 1908, primarul comunei Târgu-Neamț, Neculai A. Popovici, făcea publică licitația din 5 septembrie 1908, pentru construcția Școlii primare „Emil Costinescu”, anunț publicat și în Monitorul Oficial cu nr. 104 din 8 august 1908. Alte licitații au urmat în perioada 9-14 septembrie a aceluiași an¹⁵. Prin decizia cu numărul de ordine 194/7 noiembrie 1908 a Consiliului comunei urbane Târgu-Neamț se aproba construirea Școlii Primare nr. 2 de către Societatea antreprenorială *Meir Șvarțz*, din Piatra-Neamț, cu un „scăzământ de 4 lei %”, act semnat de primarul Nicolae Popovici și membrii consiliului: Gheorghe Secară, Neculai Câmpeanu, Ștefan Hîra, Gheorghe Avădaniei, Neculai P. Bârliba, Dimitrie Calapod¹⁶. În data de 8 decembrie 1908 se încheia contractul între Primărie și S. A. *Meir Șvarțz*, iar în data de 17 aprilie 1909 se punea piatra de temelie a Școlii Primare nr. 2 de băieți din Târgu-Neamț¹⁷.

Primăria comunei urbane Târgu-Neamț anunța prin adresa 1.154/ 14.05.1910 pe institutorii școlii primare, care deja funcționau pe la școli și pe directorul școlii de notari, că era necesară o întrunire, în scopul adoptării unei programe pentru noua școală, care va fi curând inaugurată¹⁸.

În data de 5 iunie 1910 Primăria Târgu-Neamț trimitea o invitație către comandantul Corpului 4 de Armată, către directorii Școlilor nr. 1 de Băieți, Școlii de Fete, Școlii de la Humulești și către Școala de Notari, invitându-i la inaugurarea Școlii Primare „Emil Costinescu”¹⁹. La serbare a fost prezent Emil Costinescu, ministrul de finanțe, Vasile G. Morțun, ministrul Lucrărilor Publice și Spiru Haret – ministrul instrucțiunii publice și cultelor²⁰. Primul proces-verbal de recepție a lucrărilor era semnat în data de 21 iunie 1910, de către inginerul Ion Cristescu, evaluarea clădirii fiind de 73.218,99 lei. Ioan M. Ștefan, antreprenorul care s-a ocupat de confecționarea mobilierului școlii, solicita la aceeași dată realizarea recepției. Recepția definitivă a lucrării a fost încheiată prin procesul-verbal din 22 iulie 1911, semnat de același inginer I. Cristescu, alături de Eugen V. Albu, arhitect și directorul școli, D. Zamvel²¹.

Școala Primară nr. 2 nu a purtat numele celui care a donat terenul pentru construcție, colonel Ioan Alcaz, a primit numele lui Emil Costinescu, ministru de finanțe la acea vreme, care, la inaugurarea localului a donat 500 lei și a făcut demersuri pentru aprobarea împrumutului pentru școală, chiar către Banca pe care, cu onor, o

¹⁴ SJAN Neamț, fond *Primăria Orașului Târgu-Neamț*, dosar 1246/ 1910, f. 185.

¹⁵ SJAN Neamț, fond *Primăria Orașului Târgu-Neamț*, dosar 1246/ 1910, f. 186.

¹⁶ SJAN Neamț, fond *Primăria Orașului Târgu-Neamț*, dosar 1246/ 1910, f. 237.

¹⁷ SJAN Neamț, fond *Primăria Orașului Târgu-Neamț*, dosar 1246/ 1910, f. 237.

¹⁸ SJAN Neamț, fond *Primăria Orașului Târgu-Neamț*, dosar 1246/ 1910, f. 4.

¹⁹ SJAN Neamț, fond *Primăria Orașului Târgu-Neamț*, dosar 1246/ 1910, f. 6.

²⁰ SJAN Neamț, fond *Primăria Orașului Târgu-Neamț*, dosar 1246/ 1910, f. 10.

²¹ SJAN Neamț, fond *Primăria Orașului Târgu-Neamț*, dosar 1246/ 1910, f. 10.

conducea. Numele Școlii Primare „Eugen Costinescu” a fost aprobat de Ministerul Cultelor și Instrucțiunii Publice prin ordinul cu seria A nr. ordine 33.193/ 26.05.1908, aprobat prin decret regal, în 20 mai în același an²². Inițial, planurile pentru construcția acestei școli erau prezentate comunității încă din anul 1904, prin decizia nr. 174 din același an, care prevedea „montarea de borduri pe strada M. Kogălniceanu și ridicarea localului Școlii nr. 2”²³. Se mai decidea ca statul să plătească integral salariul unui singur învățător, iar pentru ceilalți învățători, care lucrau în aceeași școală, să le fie asigurat doar jumătate de salariu, restul urmând a fi plătit de comună²⁴.

Primii institutori la această școală au fost: Alexandru Vasiliu, absolvent al Academiei Mihăilene din Iași, N. Arbore, preot Gheorghe Grigorescu, Ioan Ciocan, Dimitrie Zamvel, director, Irimia Nistor, preot H. Celus, Alexandru Bradu, preot C. Vasiliu, Gheorghe Popescu, director și el pentru o perioadă, Gheorghe Andronic, venit de la Bistricioara, Ilie Roban, Alexandru Pintilie, director după Gheorghe Popescu, N. Tomulescu și Vasile Ciurea²⁵.

Școala Primară nr. 1 de Fete din Târgu-Neamț

În comuna urbană Târgu-Neamț se simțea nevoia înființării unei școli pentru fete, așa că, în noiembrie 1856, locuitorii comunei solicitau caimacamului Teodor Balș înființarea unei astfel de școli. Caimacamul aproba, în principiu, solicitarea locuitorilor, dând următoarea hotărâre:

„Departamentul bisericesc se va înțelege cu d-na Ecaterina Balș, patroana școlilor de fete, în ce privește înființarea școlii. Localul se va lua de la mănăstirea Neamțului, iar profesoara va fi plătită ca și la celelalte școli, de județe”²⁶.

Cu toate acestea, Gheorghe Asachi, șeful Departamentului Instrucției Publice, la acea dată, a propus ca localul școlii să fie dăruit de Mănăstirea Agapia, Mănăstirea Neamț fiind obligată prin Hrisovul nr. 40 al Căimăcămiei, cu întreținerea Seminarului de la Neamț și a Școlii Primare de Băieți din Târgu-Neamț²⁷. Deoarece trecuseră mai bine de doi ani și școala nu fusese înființată, la 28 septembrie 1858, Sfatul orașenesc al comunei a trimis o nouă cerere pentru înființarea școlii și spre sfârșitul anului s-a aprobat trimiterea unei institutoare și înființarea școlii²⁸. La sfârșitul anului 1858 se înființa

²² SJAN Neamț, fond *Primăria Orașului Târgu-Neamț*, dosar 1246/ 1910, f. 191.

²³ SJAN Neamț, fond *Primăria Orașului Târgu-Neamț*, dosar 1099/ 1904, f. 3.

²⁴ SJAN Neamț, fond *Primăria Orașului Târgu-Neamț*, dosar 1099/ 1904, f. 3.

²⁵ SJAN Neamț, fond *Primăria Orașului Târgu-Neamț*, dosar 1099/ 1904, f. 3.

²⁶ Stăhiescu 1933, 9.

²⁷ Stăhiescu 1933, 9.

²⁸ Stăhiescu 1933, 9.

*Școala Primară nr. 1 de Fete*²⁹ care a funcționat, fără întrerupere, până la reforma învățământului din 1864, după care a devenit *Gimnaziu de fete*. În timpul Primului Război Mondial, în perioada 1916-1918, școala a fost ocupată de armată și, din păcate, arhiva acesteia a fost distrusă³⁰. *Școala Primară nr. 1 de Fete din Târgu-Neamț* a fost instalată, temporar, în localul donat de Mihail Kogălniceanu orașului, în care a funcționat și Școala Primară nr. 2 de Băieți, pentru o scurtă perioadă. Clasele V-VII, înființate în anul școlar 1927-1928, aveau frecvența foarte slabă. Deși în cadrul lor funcționa și un atelier de croitorie, aceste clase nu erau suficient de atractive. Familiile preferau să-și trimită fetele direct la croitoresele cunoscute, să fie ucenice, fără a socoti că acestea ar mai avea nevoie de școală.

Urmare a circulării emise de Prefectura Județului Neamț, biroul mobilizării, cu numărul de ordine 1.413 din 16 august 1917, *Școala Primară de Fete* de pe strada Ștefan cel Mare, cu șase camere, a fost ocupată de Batalionul Vânătorilor de Munte³¹, rechiziționată în folosul războiului începând cu data de 2 ianuarie 1917³². La fel s-a procedat și cu *Școala Primară de Băieți nr. 2*, de pe strada M. Kogălniceanu, local cu zece camere, spațiu rechiziționat de către Spitalul 372, în data de 2 ianuarie 1916, cu Școala nr. 1 băieți, de pe strada Ștefan cel Mare, cu șapte camere, rechiziționată în folosul Spitalului nr. 374, în data de 1 septembrie 1916. Până la sfârșitul războiului au fost rechiziționate toate clădirile școlilor din oraș, inclusiv Școala israelito-română de pe strada Ștefan cel Mare, rechiziționată în folosul Spitalului nr. 430, în data de 18 august 1916, clădirea Judecătoriei și alte case particulare din oraș³³.

Cu toate vicisitudinile vremii, Școala Primară de Fete și-a continuat activitatea închiriind spații în niște prăvălii și, temporar, în localul care găzduia grădina de copii³⁴. Această situație transpare și dintr-un proces-verbal, cu nr. 445 din 16 iunie 1918, în care inspectorul școlar Gheorghe Simionescu scria că

²⁹ Mrejeriu 1940, 15.

³⁰ Mrejeriu 1940, 15.

³¹ „La 3 noiembrie 1916, Marele Cartier General prin Ordinul nr. 294, a decis ca Școala Militară de Schiori din București să fie transformată în „Corpul Vânătorilor de Munte”, organizat pe 3 batalioane a 3 companii fiecare, având un efectiv de 2000 de combatanți. În Primul Război Mondial, trupele de vânători de munte au participat la apărarea Moldovei cu Corpul Vânătorilor de Munte, care în funcție de misiuni, a avut în componere 3-4 batalioane de vânători de munte și o companie de mitraliere. La 3 decembrie 1916, vânătorii de munte și-au început marșul pe jos spre garnizoana Târgu-Neamț, au parcurs aproape 500 de km și au ajuns la destinație la 3 ianuarie 1917, fiind întâmpinați cu bucurie de populația și de oficialitățile orașului. Pe 9 ianuarie 1917, printr-un alt Ordin al Marelui Cartier General român, Corpul Vânătorilor de Munte a fost transformat în Batalionul Vânătorilor de Munte organizat pe 5 companii de pușcași, 2 companii de mitraliere și o secție de transmisiuni” (<https://forter.ro/content/v%C3%A2n%C4%83tori-de-munte>, accesat 14. 02. 2022).

³² SJAN Neamț, fond *Primăria Orașului Târgu-Neamț*, dosar nr. 1484/ 1917, f. 5.

³³ SJAN Neamț, fond *Primăria Orașului Târgu-Neamț*, dosar nr. 1484/ 1917, f. 5.

³⁴ SJAN Neamț, fond *Primăria Orașului Târgu-Neamț*, dosar nr. 1484/ 1917, f. 5.

„școala funcționează în localul grădiniței de copii de la luna mai 1918. Mai înainte de a funcționa în două prăvălii rechiziționate, situate în Strada Mare. Localul propriu de la declararea războiului, și chiar acum, e ocupat de armată, din care cauză e într-o stare de deteriorare. Are nevoie de reparații radicale în cursul vacanței pentru ca pe luna septembrie 1918 să se găsească în stare bună de funcționare”³⁵.

În luna iunie 1918, direcțiunea Școlii Primare nr. 1 de fete, prin raportul nr. 241, înștiința primăria comunei că școala se afla într-o stare deplorabilă și solicita eliberarea localului pentru reparații³⁶. Au rămas în istoria Școlii Primare de fete nr. 1 numele următoarelor institutoare: Elena Nicolau, Olga Ciurea, Virginia Ghimicescu, Maria Ștefănescu, Eliza Bradu, Lucreția Tistu-Bancea, Albertina Cracalescu, Maria Ionescu, directoarea Maria Moțoc, Elena Popescu, Aglaia Roban³⁷. Școala primară funcționa cu șase posturi, iar în anul școlar 1934-1935, dintre cele 210 eleve înscrise, doar 187 frecventau toate cursurile. După reforma învățământului din 1948, instituția s-a numit *Școală Secundară de Fete*, cu profil practic.

Școala Primară de Fete nr. 2 din Târgu-Neamț

În anul 1919, în comuna urbană Târgu-Neamț, s-a înființat Școala Primară de Fete nr. 2. Din lipsa de spațiu aceasta a funcționat la început în case închiriate. A primit apoi spațiu în localul Școlii Primare de Băieți nr. 1 și a fost sub administrația directoarei Școlii Primare de Fete nr. 1.

Pe lângă această instituție funcționa și o școală de adulte, cu două secții, una de analfabeți și cealaltă de curs necomplet³⁸.

În anul școlar 1919-1920, Școala Primară de Fete nr. 2 din Târgu-Neamț avea două clase (clasa I, cu 60 de eleve și clasa a II-a, cu 31 de eleve). Posturile școlii și întreaga administrație erau preluate de „direcțiunea școlii nr. 1 fete (...) pentru bunul mers al învățământului (...)”³⁹.

Primele învățătoare ale școlii au fost: directoarea Aglaia Roban, în perioada 1919-1925, Smaranda Țighiliu, Rebeca Gheorghieasa, Cornelia Ungureanu, Elena V. Gheorghită, Elena Nițescu, cea care a fost și directoare după Aglaia Roban, Elena Cucescu, Elisabeta Gheorghită, Silvia Tudoraș, Elena Nicolau, Ecaterina Stamate, Ana Teodorescu⁴⁰. În anul școlar următor 1920-1921 cursurile școlii s-au desfășurat în

³⁵ SJAN Neamț, fond *Primăria Orașului Târgu-Neamț*, dosar nr. 1484/1917, f. 5.

³⁶ SJAN Neamț, fond *Primăria Orașului Târgu-Neamț*, dosar nr. 1484/1917, f. 5.

³⁷ SJAN Neamț, fond *Primăria Orașului Târgu-Neamț*, dosar nr. 1079/1919, f. 5.

³⁸ SJAN Neamț, fond *Primăria Orașului Târgu-Neamț*, dosar nr. 1079/1919, f. 5.

³⁹ SJAN Neamț, fond *Primăria Orașului Târgu-Neamț*, dosar nr. 1079/1919, f. 5.

⁴⁰ SJAN Neamț, fond *Primăria Orașului Târgu-Neamț*, dosar nr. 1079/1919, f. 5.

corpul de clădire al grădinei de copii, care aparținea *Asociației ortodoxe a femeilor române*. La sfârșitul anului 1921 fetele se mutau, din nou, într-o fostă prăvălie, închiriată, pe strada Ștefan cel Mare, loc unde a funcționat apoi o școală profesională⁴¹.

În perioada 1927-1932, Școala Primară de Fete nr. 2 a funcționat din nou alături de Școala Primară de Fete nr. 1, iar din 1932 a fuzionat cu Școala israelito-română din localitate. Ca urmare a acestui eveniment, i s-a modificat și denumirea. Între anii 1932-1935, noua școală apare în documente sub numele de „Școala Primară Mixtă *Fundația Charlotte și Arnold Winrauch*”⁴².

Școala israelito-română „Arnold și Charlotte Wainrach” din Târgu-Neamț

În comuna urbană Târgu-Neamț trăia, în perioada cercetată, o comunitate puternică de evrei, interesată de educația copiilor, în cultura, limba și tradiția evreiască, în consecință apar în comună școli particulare evreiești. Una dintre cele mai importante școli a fost Școala israelito-română *Arnold și Charlotte Wainrach*. Comunitatea israelită desemna în cadrul unei ședințe, din 16 iunie 1890, un *comitet al școlii* format din M. Ipcar, Dr. Schwartz, A. Weinrauch, Schneiberg, A. Gharas, Lupu Wechsler și alții. Director al școlii a fost numit M. Birnbaun. Cu această ocazie s-a hotărât și înființarea unei școli de fete. Is. Astruc și filantropii Arnold și Charlotte Weinrauch au deschis Școala Israelito-română în anul 1897⁴³. Aceste școli particulare au funcționat până în anul 1948, sub diferite forme sau denumiri, dictate de nevoile comunității.

Familia Weinrauch a donat imobilul și s-a angajat să susțină anual școala cu o sumă de bani. Dintr-o situație întocmită de șeful poliției Târgu-Neamț, la 28 iulie 1897, aflăm că pe raza orașului erau 12 școli particulare evreiești, dintre care doar una era acreditată, cu autorizație pentru acel an școlar, având și un local propriu spațios. Situația școlilor neautorizate, pe învățători: Iosub Iancu, Herșcu, Moise Leiba, Șaia Leibovici, Herman Cohn, Haim Acherman, Ștrul Chelariu, Ițic Beer, Mendel, Șmil Ronar, Osicas Cracaner⁴⁴.

În perioada 1903-1948 funcționau în orașul Târgu-Neamț următoarele școli evreiești: o școală particulară de fete, cu programă proprie, cu 28 de eleve înscrise; Școala primară de băieți israelito-română *Arnold și C. Veinrauch* (cu 201 elevi), care funcționa conform programei statului; Școala primară de fete *R. Goldșmit*, cu 32 de eleve înscrise, care funcționa după programă proprie și Școala particulară a lui *Moșezon Iosub*⁴⁵. În anul școlar 1918-1919, numărul elevilor care erau înscriși și frecventau

⁴¹ SJAN Neamț, fond *Primăria Orașului Târgu-Neamț*, dosar nr. 1379/1921, f. 70.

⁴² SJAN Neamț, fond *Primăria Orașului Târgu-Neamț*, dosar nr. 1379/1921, f. 70.

⁴³ Bălan 2020, 105.

⁴⁴ Bălan 2020, 106.

⁴⁵ Bălan 2020, 106.

cursurile școlii israelito-române era de aproximativ 130 (58 în clasa a I-a; 33 în clasa a II-a; 26 în clasa a III-a și 13 în clasa a IV-a). În privința orarului de curs, prin adresa 20.135 din 1919, ministerul atrăgea atenția conducerii școlii să respecte orarul de curs stabilit pentru toate școlile statului, de cinci ore zilnic, de la 9-12 și de la 14-16 iarna, iar în restul anului de la 8-11 și 14-16. În anul școlar 1920-1921, corpul didactic al Școlii Israelito-Române „Arnold și Charlotte Weinracuh” era format din Alter Weissman, director și institutor de limba română la clasele a III-a și a IV-a; Moise Goldsmith, institutor de limba română, la clasele a I-a și a II-a; Aron Ghidale, institutor de limba ebraică la clasele a III-a și a IV-a; Smil Margulies, institutor de limba ebraică la clasele a I-a și a II-a și Rahela Goldsmith, institutor de lucru manual. În 1933, printre donatorii școlii, îi găsim pe Elisabeta L. Gheorghită, Leon Stern, Bernard Froim, M. Feighenbaum și Cerbu Solomon. În perioada 1930-1944 a funcționat și școala particulară a lui Moșezon Iosub, dar și două hedere cu melamdimi. Începând cu anul școlar 1932-1933, școala a fuzionat cu Școala nr. 2 de Fete, în urma unei convenții, care din păcate nu a durat mult⁴⁶.

La 1 septembrie 1939 era numit director al școlii, învățătorul Nicolae Possa. În ziua de 14 octombrie 1939, școala a fost ocupată de către Divizia 13 Infanterie, fiind nevoită apoi să funcționeze în trei localuri improprii, respectiv la azilul de bătrâni și la sinagogile *Doi Lei* și *Iosub Soel*. În data de 10 mai 1940, școala a fost redată comunității evreiești, dar pentru scurt timp, pentru că în vară a fost din nou rechiziționată de Divizia a 7-a. Începând cu anul școlar 1940-1941, se decidea amenajarea școlii în localul azilului de bătrâni, acesta fiind pregătit pentru a primi elevii. În ciuda războiului și a neajunsurilor, în perioada 1942-1945, școala israelită a funcționat cu doar o scurtă întrerupere, martie-octombrie 1944⁴⁷. La 15 septembrie 1945, școala avea 131 de elevi (66 fete și 65 băieți), fiind deservită de 6 profesori care predau în 4 clase. Taxa de școlarizare era între 2.000 și 10.000 de lei lunar.

În 1947, școala avea 130 de elevi, dintre care, 80 erau săraci. Corpul didactic era format din patru profesori de limba română și doi de idiș și ebraică. Grădinița era frecventată de 34 de copii, dintre care 23 erau săraci. În urma reformei comuniste a învățământului din 3 august 1948, Școala Israelită a fuzionat cu Școala nr. 1 de băieți și era situată pe strada Ștefan cel Mare, nr. 18. În această școală a învățat și Moshe Idel, unul dintre marii filosofi și cercetători ai Cabalei⁴⁸.

⁴⁶ Bălan 2020, 106.

⁴⁷ Bălan 2020, 106.

⁴⁸ Bălan 2020, 106.

Școala Primară de Băieți nr. 3 „Ion Creangă” din Humulești

Prima școală din Humulești a luat ființă în anul 1847, la inițiativa preotului Ioan Humulescu, în chilia de lângă Biserica veche „Sfântul Nicolae”. Despre primul învățător al școlii avem informații din cartea „Amintiri din copilărie” de Ion Creangă, prezentat de autor cu apelativul de „bădița Vasile”, sub numele lui adevărat Vasile Ailioaei, cel care în 1848 fusese luat la oaste, iar la redeschiderea școlii, în anul 1849, a fost înlocuit cu dascălul Iordache, până în anul 1852, când toți școlarii au fost transferați la Școala Domnească din Târgu-Neamț⁴⁹.

Școala Primară de stat din Humulești a fost înființată oficial în data de 20 noiembrie 1883 și primul învățător a fost Vrânceanu Constantin⁵⁰. În data de 1 mai 1895 școala avea cinci clase, conduse de preotul Ioan Posa, director al școlii, urmat apoi de învățătorul Neculai Bancea, absolvent al Școlii normale „Vasile Lupu” din Iași, care a lucrat în această școală aproape 40 de ani (1899-1938) și mai târziu învățătorul Alexandru Pintilie⁵¹.

În anul 1908 Nicolae Bancea a luat primele inițiative în vederea ridicării unei clădiri pentru localul școlii. El solicita primarului orașului, Neculai A. Popovici, în data de 12 mai 1908, prin cererea nr. 211/ 1908, cumpărarea unui lot de pământ pentru un nou local de școală. Se avea în vedere o suprafață „mai bine de un hectar” ce aparținuse preotului Petru Gavrilescu și era scoasă la licitație pe data de 19 iunie 1908⁵².

În ședința Consiliului comunal din 15 mai 1908 se semna decizia cu nr. 110, prin care se avea în vedere cumpărarea lotului de pământ menționat mai sus, pentru școala din Humulești⁵³. Construcția școlii din Humulești a rămas la nivelul de proiect, deși, până la urmă, se cumpărase pământul. Abia în anul 1919, prin inițiativa institutorului Constantin Stan, care la acea vreme era și primarul orașului, s-au demarat primele lucrări de construcție. În 1926, localul școlii era ridicat până la acoperiș. Criza economică din 1929 și schimbările de guvern au condus la anularea finanțării. Neculai Bancea, prin eforturi personale, reușește să acopere noua școală. Ce-i drept, eforturile sale au fost „prea personale” deoarece a fost acuzat că nu a întrebuițat banii cooperativei tocmai corect. În toamna anului 1931 acoperișul școlii a fost, în sfârșit, finalizat⁵⁴. În perioada 1935-1939 a fost dată în folosință aripa de vest, dar, cu toate

⁴⁹ SJAN Neamț, *fond Primăria Orașului Neamț*, dosar nr. 1246/ 1910, f. 108.

⁵⁰ SJAN Neamț, *fond Primăria Orașului Neamț*, dosar nr. 1246/ 1910, f. 108.

⁵¹ SJAN Neamț, *fond Primăria Orașului Neamț*, dosar nr. 1246/ 1910, f. 108.

⁵² SJAN Neamț, *fond Primăria Orașului Neamț*, dosar nr. 1246/ 1910, f. 186.

⁵³ SJAN Neamț, *fond Primăria Orașului Neamț*, dosar nr. 1246/ 1910, f. 187.

⁵⁴ Bancea, Zarifopol Illias 2011, 55.

acestea, în 1939, lucrările de finalizare a construcției de zid nu erau încheiate. Peste 400 de elevi învățau „într-o singură aripă ce de abia s-a putut termina de vreo câțiva ani”⁵⁵.

Prefectul județului, I. Crețulescu, a alocat suma de 300.000 lei, pentru continuarea lucrărilor, dar în perioada celui de-al Doilea Război Mondial, școala a fost distrusă, parțial⁵⁶.

Școala Primară Nr. 3 Fete Humulești s-a înființat în luna septembrie 1923. Într-un proces-verbal din anul 1931 se consemna faptul că școala avea local propriu, cu două săli de clasă, dar care erau necorespunzătoare din toate punctele de vedere. Cu toate aceste neajunsuri, cadrele didactice arătau preocupare pentru activitățile școlare și pentru activitățile extrașcolare, erau organizate serbări populare, șezători, conferințe publice⁵⁷. În anul 1934, Școala de Fete Nr. 3, s-a unificat cu Școala de Băieți nr. 3, rezultând astfel Școala Mixtă Nr. 3 din Humulești. Aceasta funcționa în trei localuri diferite, având opt posturi⁵⁸.

Școala Primară mixtă din satul Blebea

Școala Primară mixtă de la Blebea a fost printre primele școli înființate în apropierea comunei urbane Târgu-Neamț. Aceasta funcționa deja în anul 1864, cursurile s-au ținut în „case țărănești”, până în anul 1868, când s-a construit o clădire din cărămidă, pentru 15 elevi, având ca învățător pe preotul satului, Gheorghe Crăciun. Activitatea Școlii Primare mixte a fost deseori întreruptă, din cauza lipsei cadrelor didactice. În anul 1894, preotul Toma Scobai se preocupa să fie redeschise cursurile, ajutat de institutorul Constantin Stan din Târgu-Neamț, care devenise subdirector și avea inițiativa construirii unui local de școli, din cărămidă, cu acoperiș din șindrilă, peste vechea construcție din Blebea⁵⁹.

În anul 1905 Constantin Stan a fost transferat de la Școala de la Humulești la Școala din Blebea și, în perioada în care a predat aici, a lucrat un *Abecedar* modern. Abecedarul a intrat într-un concurs organizat de Ministerul Instrucțiunii în anul 1910 și a obținut un premiu în valoare de 4.000 lei, achitat în napoleoni de aur⁶⁰.

Constantin Stan a continuat să lucreze manuale școlare și să le propună în licitațiile organizate de minister. A fost autor nu numai de abecedare, ci a lucrat în echipă cu alți coautori. În lista manualelor aprobate în *Buletinul Oficial al Ministerului Instrucțiunii din 1930*, la pozițiile 13 și 14, apar manualele aprobate în anul 1928. Aici

⁵⁵ Bancea, Zarifopol Illias 2011, 55.

⁵⁶ Bancea, Zarifopol Illias 2011, 56.

⁵⁷ Bancea, Zarifopol Illias 2011, 56.

⁵⁸ Bancea, Zarifopol Illias 2011, 57.

⁵⁹ Bancea, Zarifopol Illias 2011, 57.

⁶⁰ Luchian 1995, 514.

apare și Constantin Stan care, împreună cu Mihail Sadoveanu, Ion Teodoru și Leon Mrejeriu, realizaseră cartea de „Citire” pentru clasele a II-a, a III-a și a IV-a; dar și cartea de „Citire” pentru clasa a V-a și a VI-a; alături de Mihail Sadoveanu, Ion Teodoru, P. Petrescu, colaborează pentru o carte de „Citire” pentru clasa a VII-a⁶¹.

Preotul Ioan T. Scobai adresa președintelui Comitetului școlar al comunei Târgu-Neamț cererea, înregistrată cu nr. 30/1926, prin care solicita anexarea la comuna urbană Târgu-Neamț a școlii din Blebea, cu tot cu pământurile primite în anul 1879, care au intrat în stăpânirea Comitetului școlar al comunei Petricani. Abia la sfârșitul lunii ianuarie 1926 acest transfer al școlii din Blebea a fost finalizat⁶². Până la începutul anului 1926 școala din Blebea a aparținut de comuna Petricani, după procesul juridic de trecere a satului Blebea la comuna urbană Târgu-Neamț s-a rezolvat și trecerea școlii din Blebea, din subordinea Comitetului școlar Petricani, în subordinea Comitetului școlar Târgu-Neamț. Dintre profesorii care au lucrat în această școală amintim pe: Mihai Stamate, preot Toma Scobai, Constantin Stan, Gheorghe Irimescu, Elena Scobai, Octav Dumitru, C. Neculau, Mariana Istrate, Virginia Ghimicescu, Gheorghe Ilinca, Vasile Istrate⁶³.

„Grădinile de copii” din Târgu-Neamț

În comuna urbană Târgu-Neamț funcționau și trei „grădini de copii”, toate pe lângă școlile primare din oraș. Grădina de copii de pe lângă Școala Primară nr. 2 de băieți, a fost înființată în data de 1 octombrie 1914, pentru cei 40 de copii din cartier. Prima conducătoare a fost Ecaterina Berlescu, în perioada 1914-1921, i-a urmat Elena Grumăzescu, doar pentru un singur an, Felicia Piedemonte, în perioada 1922-1931 și Florica Dimitriu, în cea mai mare parte a anilor '30⁶⁴.

Grădina de copii nr. 2 funcționa pe lângă Școala Primară nr. 1 de Băieți și servea populației cartierului Țuțuieni. Aceasta a fost înființată în data de 1 octombrie 1919 și prima conducătoare a fost Olga Lăzărescu, care a lucrat aici trei ani, au urmat Felicia Piedemonte, Emilia Popovici, Eliza Vrânceanu și Adela Grumăzescu-Mândrescu. *Grădinița de copii nr. 3* funcționa în cartierul Humulești și a fost înființată în data de 1 octombrie 1919, având pe post de conducătoare pe Paraschiva Căciuleanu, urmată de Maria Ciocoiu, Adela Grumăzescu, Olga Ciurea, Ana Rafail. Niciuna dintre grădinițe nu avea local propriu⁶⁵.

⁶¹ *Buletinul Oficial al Ministerului Instrucțiunii Publice*, anul XXXII, nr. 7, iulie 1930, Tipografia Bucovina, București, 12.

⁶² SJAN Neamț, fond *Primăria Orașului Neamț*, dosar nr. 1.710/ 1926, f. 13.

⁶³ SJAN Neamț, fond *Primăria Orașului Neamț*, dosar nr. 1.710/ 1926, f. 14.

⁶⁴ Luchian 1995, 515.

⁶⁵ Luchian 1995, 517.

Gimnaziul „Regina Maria” Târgu-Neamț 1917-1948

În anul 1917, s-a înființat la Târgu-Neamț Gimnaziul Mixt „Regina Maria”, într-un local impropriu, închiriat. Abia în anul școlar 1919-1920, elevii se mutau într-un local nou și frumos, într-o clădire care a rezistat trecerii timpului, astăzi fiind reabilitată și făcând parte dintre clădirile de patrimoniu ale orașului. În spațiul său funcționează în prezent Clubul Sportiv Școlar Târgu-Neamț. Din păcate, arhiva școlii nu se găsește printre fondurile SJAN Neamț și avem prea puține date pentru a reface parcursul istoric al acestei școli.

După reforma învățământului din 1948 școala se transforma în liceu de 3 ani și purta denumirea de Liceul Teoretic Mixt Târgu-Neamț, apoi în noiembrie 1961 această școală a primit titulatura de Liceul „Ștefan cel Mare”. Din octombrie 2003, în urma fuziunii cu școala gimnazială de renume „Mihail Kogălniceanu”, instituția a primit denumirea de Colegiul Național „Ștefan cel Mare”. Aici, cu onoare, îmi desfășor activitatea.

Se păstrează o fotografie cu școala în fundal, din timpul vizitei ministrului Constantin Angelescu, însoțit de E. Costinescu și autoritățile din județ, din ziua de 8 noiembrie 1923. Această fotografie a fost descoperită în colecția „N. Teodorescu”, Albumul Județului Neamțu, Vol. I, Școli, Biserici, Așezări. Fotografia nr. 521 din albumul N. Teodorescu – *Dl. Ministru al Școalelor, Dr. C. Angelescu, însoțit de Dl. Dr. E. Costinescu și autoritățile din județ vizitând în ziua de 8 noiembrie 1923 Gimnaziul mixt „Regina Maria” din Tg. Neamțu, 1923.*

Politicieni, oficialități, elevi și profesori în fața Gimnaziului mixt „Regina Maria” din Târgu-Neamț (8 noiembrie 1923) (sursa: *Albumul Județului Neamțu*, vol. I, Școli, Biserici, Așezări – SJAN Neamț, Fond Colecția N. Teodorescu)

Școala Profesională Industrială de Băieți din Târgu-Neamț

Școala Profesională Industrială s-a înființat în urma unui transfer al Școlii inferioare de meserii de la Bicaz la Târgu-Neamț, în data de 1 octombrie 1921. Cercetarea arhivelor oferă câteva date interesante despre această școală⁶⁶.

În data de 18 decembrie 1921, inspectorul delegat al Revizoratului Școlar Neamț, realiza un control la Școala inferioară de meserii din Târgu-Neamț. Conform procesului-verbal încheiat la inspecția din 18 decembrie 1921, administrația, internatul și locuința directorului erau instalate într-un local pus la dispoziție de comună. Atelierele erau instalate provizoriu în localul „Pompierilor”, separate de clădirile administrației⁶⁷.

Inaugurarea deschiderii școlii a fost fixată pentru data de 18 decembrie 1921, dată la care este realizată inspecția. Însuși inspectorul a fost invitat. Acesta era derutat deoarece în momentul sosirii sale la școală solemnitatea inaugurării se terminase, fapt care, în opinia lui, însemna că s-a acordat prea puțină importanță reprezentantului Ministerului⁶⁸. În aceeași notă de nemulțumire, inspectorul aprecia că localul era impropriu pentru funcționare și în final, în câteva rânduri, făcea o apreciere asupra unui viitor sumbru al acestei școli. Singurul aspect despre activitatea reală din școală era scris grăbit, într-o paranteză: *elevi înscriși* 37.

Completăm informațiile despre Școala profesională de la Târgu-Neamț studiind o altă filă din fondul acestei școli, o inspecție din 22 martie 1922. La cererea directorului școlii, se solicita analiza situației fondurilor, a cheltuielilor cu salariile și a fondului de înzestrare cu materiale primite, de la înființare și până la 30 ianuarie 1921. Într-un rezumat al acestei situații, se cheltuiseră sumele: 6.624 lei – pentru salariile personalului; 5.861 lei – fondul materialelor; 9.842 lei – fond rezervă; 1.926 lei – gratificații; 14.368 lei – cheltuieli cu cantina; 755 lei – cheltuieli diverse; 1.297 lei – beneficiile personalului; 2.367 – beneficiile elevilor; 175 lei – plata lucrătorului angajat; 300 lei – mobilier; 941 lei – amenajări; 948 lei – unelte. În total, bugetul era de 32.538 lei⁶⁹.

Controlul financiar era realizat la schimbarea de pe funcție a directorului, în raport era notificat acest lucru, „am încheiat situațiunea de mai sus pentru a putea începe lucrările noul director”⁷⁰. La data inspecției, atelierele funcționau „cu un început spre bine”, cantina școlară funcționa, la masă erau prezenți 28 de elevi. Inspectorul aprecia că localul școlii era mic, dar era îngrijit, a găsit curat în

⁶⁶ SJAN Neamț, fond Școala profesională industrială de băieți Târgu-Neamț, dosarul nr. 5/ 1909, f. 2.

⁶⁷ SJAN Neamț, fond Școala profesională industrială de băieți Târgu-Neamț, dosarul nr. 5/ 1909, f. 2.

⁶⁸ SJAN Neamț, fond Școala profesională industrială de băieți Târgu-Neamț, dosarul nr. 5/ 1909, f. 2.

⁶⁹ SJAN Neamț, fond Școala profesională industrială de băieți Târgu-Neamț, dosarul nr. 5/ 1909, f. 8.

⁷⁰ SJAN Neamț, fond Școala profesională industrială de băieți Târgu-Neamț, dosarul nr. 5/ 1909, f. 9.

dormitoare și în *sala de mâncare*. Înscrieri la școală au fost multe, dar nu au putut fi primiți mai mulți elevi, din cauza lipsei de spațiu⁷¹.

În data de 20 mai 1922 școala era inspectată din nou. Inspectorul consemna că această școală funcționează în condiții cu totul neprielnice și că va informa Ministerul despre lipsurile identificate. Se pune în vedere directorului să încheie contul de gestiune pentru durata funcționării sale ca director, pornind de la soldul lăsat de fostul diriginte al școlii desființate din Bicz. Legea contabilității publice obliga la finalizarea acestei situații⁷². Cursurile teoretice erau predate de un institutor care nu era titular și inspectorul se angajase să raporteze la minister acest lucru și să susțină numirea unui titular în școală, care să ajute și la susținerea contabilității. Inspectorul delegat venea de la Vaslui⁷³.

În anul 1930 era realizată o altă inspecție administrativă regulamentară la Școala inferioară de meserii din Târgu-Neamț. Din procesul-verbal încheiat, identificăm efectivul de elevi, pe clase și ateliere: la atelierul de tâmplărie erau înscriși 43 de elevi, în clasele I-V și îl aveau ca maistru pe Eftimie Istrati, titular provizoriu, din 1924; la atelierul de rotărie erau înscriși 10 elevi, în clasele I-V, maistru fiind Gheorghe Bordei din Roman, suplinitor din 1926; la atelierul de fierărie erau înscriși 29 de elevi, în clasele I-V, având ca maistru pe Stoian Alex din Bacău, suplinitor din anul 1921⁷⁴. În total erau 82 de elevi dispuși astfel: 16 elevi în clasa I, 13 elevi în clasa a II-a, 15 elevi în clasa a III-a, 19 elevi din clasa a IV-a și 19 elevi în clasa a V-a. Inspectorul constata că unii maiștri și profesori absentau prea mult de la școală, după cum a constatat din registrul de prezență, iar absențele acestora nu erau consemnate pe statele de plată din octombrie și noiembrie. Se făcea observație cu privire la faptul că nu s-au înființat nici *banca populară*, nici *cooperativa școlară*, situație care indica neimplicarea corpului profesoral în activitatea extrașcolară⁷⁵.

Tot în urma studierii unui proces-verbal de inspecție din 28 septembrie 1934, constatăm că cele trei ateliere de *tâmplărie*, *rotărie* și *fierărie* aveau înscriși 41 de elevi. Uneltele de la atelierul de tâmplărie nu fuseseră reparate; nu se lucra conform programei și nu se realizau schițe conform acesteia. Inspectorul a stabilit repartizarea pe ore a următorilor profesori: Popescu Stela – nouă ore de română, trei ore de istorie, două ore de geografie, în total 14 ore; M. Timofte – șase ore de aritmetică, două ore de geometrie, trei ore de fizică, o oră de chimie, o oră de economie industrială, o oră de contabilitate industrială, o oră de educație socială și civică, în total 15 ore; inginer Gheorghe Nădejde – 15 ore, din care patru ore tehnologia fierului, două ore tehnologii

⁷¹ SJAN Neamț, fond Școala profesională industrială de băieți Târgu-Neamț, dosarul nr. 5/ 1909, f. 9.

⁷² SJAN Neamț, fond Școala profesională industrială de băieți Târgu-Neamț, dosarul nr. 5/ 1909, f. 9.

⁷³ SJAN Neamț, fond Școala profesională industrială de băieți Târgu-Neamț, dosarul nr. 5/ 1909, f. 9.

⁷⁴ SJAN Neamț, fond Școala profesională industrială de băieți Târgu-Neamț, dosarul nr. 5/ 1909, f. 32.

⁷⁵ SJAN Neamț, fond Școala profesională industrială de băieți Târgu-Neamț, dosarul nr. 5/ 1909, f. 32.

ale lemnului, două ore mecanică și mașini, o oră electricitate, două ore desen geometric, două ore desen liniar și două ore desen de proiectare⁷⁶.

În octombrie 1934, *Școala inferioară de meserii din Târgu-Neamț* funcționa în local propriu și avea 48 de elevi care frecventau cursurile celor trei ateliere de tâmplărie, rotărie și fierărie. Dintre aceștia, 19 elevi erau interni; un număr de 10 elevi erau bursieri și primeau 14 lei/zi din partea Ministerului și 300 lei, lunar, pentru întreținere. Școala avea cantină proprie⁷⁷. Școala avea un om de serviciu care îndeplinea și rolul de bucătar și de rânduș. Localul era întreținut bine, era curățenie în clase și în ateliere, în bucătărie, sufragerie și dormitor, lucru care se datora pedagogului Roșescu, cel care se identifica cu școala și nevoile sale⁷⁸. La verificarea registrelor de comenzi s-a constatat că acestea erau puține și se recomanda, de către inspectorul contabil delegat Râureanu, achiziționarea uneltelor necesare și dotarea atelierelor, pentru a crește beneficiul pe care îl aduceau școlii atelierele. În anul 1930 suma care provenea din comenzi era de 22.998 lei, față de anul 1934, când suma era de doar 3.955 lei⁷⁹.

În anul 1935 (cf. proces-verbal nr. 231 din 19 noiembrie 1935) efectivul pe ateliere era de 52 de elevi la cele trei ateliere, în clasele I-V, maiștri erau Teodor Stângă, Gheorghe Georgescu, Alexandru Chirica. Cu privire la comenzi, la atelierul de tâmplărie situația era bună, la atelierul de rotărie erau comenzi insuficiente, de la începerea școlii fuseseră comandate doar două roabe, care erau în curs de execuție, iar la atelierul de fierărie nu erau comenzi pentru forjă și se lucra mai mult lăcătușerie. Atelierele erau prost luminate; orarul nu era în conformitate cu dispozițiile în vigoare; la atelierul de tâmplărie nu erau scule suficiente, iar profesorul Diaconu lipsea de la serviciu fără cerere de concediu. Asemenea lipsuri erau repetate⁸⁰. După o astfel de prezentare a stării de fapt, considerăm că activitatea școlii era una mediocră.

În anul 1943, luna septembrie, situația era prezentată astfel: directorul Gheorghe Popa era priceput în conducerea școlii, erau constatate progrese în gospodărirea școlii, erau realizate reparații radicale, s-au mărit atelierele de fierărie, s-a amenajat o sală de mese, în apropierea dormitorului și alte patru săli mai mici, o locuință pentru pedagog și o sală de clasă. S-a vopsit tabla de pe acoperiș, acolo unde era nevoie, s-a reparat cerdacul clădirii vechi, unde funcționa cancelaria directorului și a profesorilor. Sălile de clasă erau curate, la fel și atelierele de practică. Paturile elevilor erau scoase afară pentru aerisire, iar elevii așezau lemnele în anexa din curtea școlii⁸¹.

⁷⁶ SJAN Neamț, fond *Școala profesională industrială de băieți Târgu-Neamț*, dosarul nr. 5/ 1909, f. 34.

⁷⁷ SJAN Neamț, fond *Școala profesională industrială de băieți Târgu-Neamț*, dosarul nr. 5/ 1909, f. 35.

⁷⁸ SJAN Neamț, fond *Școala profesională industrială de băieți Târgu-Neamț*, dosarul nr. 5/1909, f. 35.

⁷⁹ SJAN Neamț, fond *Școala profesională industrială de băieți Târgu-Neamț*, dosarul nr. 5/ 1909, f. 35.

⁸⁰ SJAN Neamț, fond *Școala profesională industrială de băieți Târgu-Neamț*, dosarul nr. 5/ 1909, f. 35.

⁸¹ SJAN Neamț, fond *Școala profesională industrială de băieți Târgu-Neamț*, dosarul nr. 5/ 1909, f. 35.

În ziua de 15 octombrie 1943 s-a vizitat din nou Școala de meserii din Târgu-Neamț unde funcționau patru clase, cu un efectiv de 78 de elevi: 32 de elevi în clasa I, 18 elevi în clasa a II-a, 21 de elevi în clasa a III-a, 8 elevi în clasa a IV-a. Școala avea 35 de elevi interni. Atelierele funcționau dimineața între orele 8:00 și 13:00 și cursurile teoretice după-amiaza între orele 15:00 și 19:00. Corpul didactic era prezent în școală, cu excepția maistrului Enache Vasile, care era concentrat în război și Chirica Marin, care era dat dispărut în război⁸².

În timpul celui De-al Doilea Război Mondial, școala era evacuată, dar și în astfel de situații erau delegați inspectori din zona în care era relocate școlile, în 28 iunie 1944 se încheia un alt proces-verbal de către un inspector delegat de la Revizoratul Școlar Iași, condus de inspectorul general A. Băleanu⁸³.

În urma inspectării Școlii de meserii din Târgu-Neamț, evacuată la Liceul Comercial de Băieți din Caracal, împreună cu directorul Gheorghe Popa și secretarul școlii N. Dimitriu, prezenți la școală, erau constatate următoarele: arhiva a fost evacuată, în cea mai mare parte, la fel și bunurile constând în unelte, mașini, veselă, lenjerie, farfurii și alte materiale, acestea se păstrau în bune condițiuni în localul școlii. La școala erau prezenți cinci profesori care activau în mare parte și la Școala Tehnică din Caracal. În cadrul organizației locale a muncii de război erau concentrați doi profesori. În această perioadă arhiva școlii era ținută în regulă, cataloagele trimestriale și matricole au fost găsite în bună îngrijire și fără prea multe corecturi. Situația de sfârșit de an era încheiată înainte de evacuarea de la Târgu-Neamț. În școală erau păstrate copii după actele originale ale elevilor, situația la sfârșit de an se prezenta astfel: la clasa I, erau înscriși 32 de elevi, au promovat 27 de elevi, trei elevi retrași și doi elevi repetenți. La clasa a II-a au fost înscriși 17 elevi, au promovat 16, un elev era corigent. La clasa a III-a erau înscriși 21 de elevi, au promovat toți, la clasa a IV-a au fost înscriși opt elevi au promovat toți⁸⁴.

În data de 20 Aprilie 1945, inspectorul Traian Gheorghiu, inspector general al Regiunii Școlare Iași, din care făcea parte și județul Neamț, împreună cu un inspector general, D. Neagu, șeful serviciului personalului Inspectoratului Școlar Regional, au vizitat școlile secundare din Târgu-Neamț și au invitat directoarele și directorii acestor școli procedându-se la repartizarea orelor în vederea organizării învățământului⁸⁵. Gimnaziile industriale de băieți și fete funcționau, Gimnaziul de Fete – de la 1 februarie, iar Gimnaziul de băieți – de la 1 martie 1945. Localurile școlilor erau amenajate, în parte, și se lucra la finalizarea lucrărilor de reparații⁸⁶. Școlile au suferit pierderi materiale, greu de acoperit, în condițiile de după război.

⁸² SJAN Neamț, fond Școala profesională industrială de băieți Târgu-Neamț, dosarul nr. 5/ 1909, f. 35.

⁸³ SJAN Neamț, fond Școala profesională industrială de băieți Târgu-Neamț, dosarul nr. 5/ 1909, f. 70.

⁸⁴ SJAN Neamț, fond Școala profesională industrială de băieți Târgu-Neamț, dosarul nr. 5/ 1909, f. 70.

⁸⁵ SJAN Neamț, fond Școala profesională industrială de băieți Târgu-Neamț, dosarul nr. 5/ 1909, f. 70.

⁸⁶ SJAN Neamț, fond Școala profesională industrială de băieți Târgu-Neamț, dosarul nr. 5/ 1909, f. 70.

Școala Profesională și Gimnaziul Industrial de Băieți Târgu-Neamț

În anul 1902 în orașul Bicaz s-a înființat o școală elementară de meserii. În data de 1 octombrie 1921, Ministerul Instrucțiunii Publice, Direcția Învățământului Profesional a dat ordin ca această școală să fie desființată, iar întreaga avere a școlii a fost transferată Școlii Inferioare de Meserii de la Târgu-Neamț. În anul 1936, Școala Inferioară de Meserii din Târgu-Neamț a devenit Gimnaziul Industrial de Băieți până la reforma învățământului din anul 1948, când a fost transformată în Școală Medic Tehnică Profesională de Băieți Târgu-Neamț. A avut, pe parcursul timpului următoarele denumiri: *Școala Elementară de Meserii din Bicaz (1902-1921)*; *Școala Inferioară de Meserii din Târgu-Neamț (1921-1936)*; *Gimnaziul Industrial din Târgu-Neamț (1936-1948)*; *Școala Medic Tehnică Profesională de Băieți Tg. Neamț (1948-1951)*; *Școala Medic Tehnică Profesională de Băieți Tg. Neamț (1948-1951)*⁸⁷.

Școli inferioare de meserii – inițiative locale

În data de 14 mai 1924, comitetul de construcție al *Școlii inferioare de meserii din Târgu-Neamț* transmitea prefectului adresa cu nr. 179, cu rugămintea de a sprijini inițiativa construcției *Școlii de meserii* din orașul Târgu-Neamț, dacă era posibil a interveni „cu toată energia”, pe lângă cei în drept, de a acorda 100 de zile de prestație cu trăgători din comunele Vânători, Răucești și Petricani, în vederea transportării a 150 de stejari, care erau deja tăiați în Pădurea Tihărai, din comuna Vânători, Neamț. Se specifica că întârzierea ridicării lemnului era dăunătoare prin faptul că, mai târziu, „oamenii vor fi ocupați cu fânețele lor și materialul ar fi putut fi furat”. Adresa era semnată de președintele comitetului de construcții, I. Gheorghiiță. Notificarea prefectului era în acord cu cererea. În consecință, se transmitea adresa 1.883 din 3 iulie 1924, către comuna urbană Târgu-Neamț⁸⁸.

Cu ocazia evenimentelor educaționale din județ, Revizoratul Școlar Neamț, transmitea adrese speciale, cu privire la activitățile derulate în școli sau pe parcursul vacanței de vară.

Astfel, Revizoratul Școlar al județului Neamț, prin adresa nr. 3.470 din 7 mai 1924, transmisă prefectului de către revizorul școlar P. Gheorghieasa, mulțumea acestuia, din partea corpului didactic primar din județul Neamț, pentru bunăvoința de a fi onorat cu prezența sa, în ziua de 5 mai 1924, solemnitatea depunerii jurământului de credință către tron și țară, a celor 130 de tineri învățători din județ, și, totodată, de a pune la dispoziție saloanele Prefecturii pentru petrecerea învățătoarească, din seara

⁸⁷ SJAN Neamț, fond *Școala profesională industrială de băieți Târgu-Neamț*, dosarul nr. 5/ 1909, f. 70.

⁸⁸ SJAN Neamț, fond *Prefectura județului Neamț*, dosar nr. 69/ 1924, f. 11.

aceleiași zile⁸⁹. Conform adresei nr. 671 din 17 iulie 1924, transmisă prefectului, se raporta că, în timpul vacanței, diriginții de școli aveau în grijă localurile de școală, trebuiau să procure combustibil pentru iarna următoare și se adresa rugămintea, către prefect, să dea ordin comunelor, să pună la dispoziția comitetelor sumele necesare în buget, pentru acest scop. Deși Legea comitetelor prevedea ca sumele pentru întreținerea școlilor să fie finanțate cu prioritate, comunele le ordonau cel mai târziu. Din această pricină, revizorul școlar recunoștea în fața prefectului că școlile sufereau⁹⁰.

Ministerul Instrucțiunii, Direcțiunea generală a învățământului profesional, transmitea către prefectul județului Neamț, în 31.07.1924, adresa cu nr. 71921, prin care solicita să fie identificate locurile unde ar putea fi înființate *școli de meserii profesionale de fete și comerciale* și se recomanda ca, în capitala fiecărui județ să fie câte o școală din fiecare categorie arătată mai sus, iar în restul județului, să fie înființate cel puțin *două școli de meserii pentru băieți și o școală de meserii pentru fete*. Pentru aceste școli trebuia să se asigure un local potrivit nevoilor impuse de profil. Adresa era semnată de ministrul Angelescu⁹¹. În data de 18 august 1924, ministrul Angelescu revenea la adresa 71.921, cu privire la școlile de meserii, cu altă adresă, 77.608, insistând să primească lista locurilor propuse și raportul cu privire la această problemă, până la 25 august⁹².

Prefectul județului Neamț răspundea, în data de 21 august 1924, cu adresa nr. 2.511, prin care propunea centrele unde puteau fi înființate școli de meserii, profesionale și de comerț, începând cu 1 septembrie a.c., adică la doar 10 zile de la trimiterea adresei. Se propunea ca să fie înființate școli de meserii în Piatra-Neamț, la Bodești-Precista, la Buhalnița, unde se puteau găsi localuri care ar fi putut fi utilizate pentru asemenea școli; Școală comercială se propunea a se înființa la Târgu-Neamț, pe lângă Orfelinatul de Fete; o școală profesională pentru fete, tot la Târgu-Neamț, tot pe lângă Orfelinatul de Fete. Propunerea pentru Orfelinatul de fete din Târgu-Neamț venea ca urmare a faptului că aici funcționa deja o secție de covoare. Orfelinatul avea local propriu și încăpător, atât pentru Școala Profesională cât și pentru Școala comercială. Înființarea acestor două școli ar fi fost o binefacere pentru orfanele din institut, conchidea prefectul⁹³.

⁸⁹ SJAN Neamț, fond *Prefectura județului Neamț*, dosar nr. 69/ 1924, f. 15.

⁹⁰ SJAN Neamț, fond *Prefectura județului Neamț*, dosar nr. 69/ 1924, f. 20.

⁹¹ SJAN Neamț, fond *Prefectura județului Neamț*, dosar nr. 69/ 1924, f. 21.

⁹² SJAN Neamț, fond *Prefectura județului Neamț*, dosar nr. 69/ 1924, f. 24.

⁹³ SJAN Neamț, fond *Prefectura județului Neamț*, dosar nr. 69/ 1924, f. 26.

Școala Profesională de Fete Târgu-Neamț, 1925-1951

În anul 1925 în comuna urbană Târgu-Neamț s-a înființat *Școala Profesională de Fete de gradul I* și începând cu anul școlar 1936-1937 această școală a devenea *Gimnaziul Industrial de Fete*, până la reforma învățământului din 1948. Din primii ani de după înființare nu se păstrează documente care să ne ajute în cercetare, însă, începând cu anul 1937 descoperim procese-verbale de inspecție, care sprijină demersul nostru.

În anul 1937, din procesul-verbal nr. 138/1937, încheiat cu ocazia conferinței profesorilor, pentru realizarea lista de cărți necesare elevilor *Școlii profesionale de fete* din Târgu-Neamț, pentru anul școlar 1937-1938, putem reconstrui împărțirea orelor pe profesori, astfel: religia la clasele I-IV era predată de preotul N. Hodoroabă; limba română era predată, la clasele I-IV de Gabriela Leonordescu și Natalia Ad(a)miu; limba franceză, la clasa I era predată de N. Șerban, la clasa a II-a de I. Sibi și M. Bontaș, la clasa a III-a de familia Sibi, la clasa a IV-a de Gabriela Leonordescu și C. H. Sibi; matematica era predată de I. Constantinescu, G. Dâmboianu, I. Antolievici; contabilitatea de C. Litti; geometria, de G. Orășanu; fizică-chimie, de Istrate și I. Angelescu; științe naturale – zoologie, botanică, anatomie și fiziologie, de I. Simionescu și A. Badărău; dreptul, instrucțiunea civică, de I. Teișanu; istorie, la clasele I-III, de Emil Diaconescu; geografie, de Mihail David; tehnologie, de Ecaterina Tomidu; directoare era D. Dimitriu⁹⁴.

Rezolvarea unui caz de abatere de la regulamentul interior al școlii, ne ajută să înțelegem demersurile întreprinse în epocă în astfel de cazuri. Conform procesului-verbal nr. 139 din 17 martie 1938, membrii corpului didactic se întruneau în cancelaria gimnaziului industrial de fete, la ora 17.00, în urma convocării realizate de directoarea școlii, pentru a discuta purtarea elevei Ciubotaru Ana, din clasa a IV-a. Eleva a dat ocazia la dese observații, încă de la începutul anului școlar, din partea corpului didactic, pentru purtarea ei în școală și, deși a primit nota 7 la conduită, pe primul trimestru, în Consiliul Profesoral, a continuat cu același comportament. Observând că nu se corectează, direcțiunea a chemat tatăl la școală pentru a fi pus la curent cu abaterile de la disciplina școlară ale fiicei sale. Ana Ciubotaru și-a cerut iertare în fața tatălui său, promițând că nu va mai cădea în greșelile de până acum, însă în scurt timp, în ziua de 7 martie, această elevă a lipsit de la școală după-masă până la 18.30 fără a fi de găsit la orfelinatul în îngrijirea căruia era și fără a cere voie cuiva. Cercetându-se unde s-a aflat în acea perioadă, domnișoara Rusu, profesoară la această școală susținea că în ziua de 10 martie, plecând cu mașina la Pașcani, la ora 18.30, seara, în dreptul orfelinatului, a văzut un tânăr care făcea semne cu mâna elevei Ciubotaru Ana, care se afla singură, în curtea din fața

⁹⁴ SJAN Neamț, fond *Școala profesională de fete Târgu-Neamț*, dosar nr. 12/ 1937-1940, f. 1.

orfelinatului. Avându-se în vedere și o carte poștală adresată tatălui ei, îndată după plecarea acestui tânăr, din care reieșea faptul că îl cunoștea, Consiliul Profesoral hotărâ eliminarea pe o lună din această școală, cu începere de la 18 martie, și nota 4 la conduită pe trimestrul al II-lea⁹⁵. Sancțiuni grele, raportate la situația de astăzi, rigurozitate în decizii, poate chiar fără a crea condiții de îndreptare.

Situația promovării la sfârșitul anului școlar 1937-1938, consemnată în procesul-verbal nr. 143/1.07.1938, încheiat în conferința profesorală din cancelaria școlii: la clasa I erau 17 eleve, din care patru erau retrase, două erau repetente și 11 erau admise la examen; la clasa a II-a, din 16 eleve înscrise, șase erau promovate, două erau corigente, cinci erau repetente și trei eleve retrase; la clasa a III-a, nouă eleve înscrise, din care patru erau promovate, o elevă corigentă, trei eleve repetente și o elevă retrasă; la clasa a IV-a din 12 eleve înscrise, opt erau promovate, trei erau repetente, o elevă retrasă. În total, în școală erau 54 de eleve înscrise, dintre care au promovat doar 25, șapte erau corigente, 13 erau repetente și nouă eleve erau retrase. Semnează procesul-verbal profesorii claselor, directoarea D. Dimitriu și secretara Olimpia Topor⁹⁶.

La sfârșitul anului școlar 1938-1939, situația promovării consemnată în procesul-verbal nr. 159 din 31.05.1939, redactat în cadrul Gimnaziului Industrial de Fete, Târgu-Neamț, în ședința de prezentare a situației elevilor de sfârșit de an: la clasa I, 35 de fete înscrise; la clasa a II-a erau 26 de fete înscrise la începutul anului; la clasa a III-a, 13 fete înscrise și la clasa a IV-a, cinci fete înscrise. Din situația prezentată pe mai multe pagini, constatăm că, la final de an, aproximativ 50% dintre fete erau retrase sau corigente⁹⁷.

Pe lângă atribuțiile profesionale, corpul didactic avea și responsabilități civice, mai ales în condițiile în care Al Doilea Război Mondial era în plină desfășurare. Într-un proces-verbal (nr. 170 din 13.01.1940) membrii corpului didactic ai școlii de fete erau convocați, de directoare, spre a lua la cunoștință de ordinul Inspectoratului nr. 53.363/1940, prin care s-a transmis apelul ministrului Educației Naționale pentru ca fiecare profesor să subscrie la bunurile înzestrării armatei, fiind conștienți de datoria patriotică a fiecăruia. Corpul didactic din această școală contribuia cu sume după posibilități, respectiv 500 de lei: părintele Gheorghiu, domnișoara directoare A. Dimitriu, domnișoara Titu, doamna Eftime, doamna Bujoreanu, doamna Marinoiu, doamna Iordăchescu și doamna Moțoc⁹⁸.

⁹⁵ SJAN Neamț, fond Școala profesională de fete Târgu-Neamț, dosar nr. 12/ 1937-1940, f. 4.

⁹⁶ SJAN Neamț, fond Școala profesională de fete Târgu-Neamț, dosar nr. 12/ 1937-1940, f. 5.

⁹⁷ SJAN Neamț, fond Școala profesională de fete Târgu-Neamț, dosar nr. 12/ 1937-1940, f. 16.

⁹⁸ SJAN Neamț, fond Școala profesională de fete Târgu-Neamț, dosar nr. 12/ 1937-1940, f. 18.

În procesul-verbal din 16 iulie 1945 se consemna situația școlară la sfârșitul anului școlar 1944-1945, potrivit căreia doar trei fete din clasele I-IV erau corigente, în rest erau promovate⁹⁹.

La sfârșitul anului școlar 1945-1946, conform procesului-verbal din 17 iunie 1946, întocmit la întâlnirea corpului didactic pentru situația finală de sfârșit de an, pentru clasele I, A/B, clasa a II-a, clasa a III-a și clasa a IV-a, se arată că în școală procentul de promovabilitate era peste 80%¹⁰⁰.

Conform procesului-verbal din 16 iunie 1947, întocmit în cadrul întâlnirii corpul didactic din Gimnaziu Industrial de Fete Târgu-Neamț, statistica școlară la sfârșitul anului școlar 1946-1947, consemna: la clasa a VI-a erau înscrise 13 fete, o singură fată a fost retrasă, în rest au promovat toate; la clasa a V-a erau înscrise 14 fete, trei fete au fost retrase, o fată a fost corigentă la geografie, în rest au promovat; la clasa a III-a erau 14 fete înscrise, toate au promovat; la clasa a II-a erau 55 de fete înscrise, 19 corigente, o fată retrasă, la clasa I erau 52 de fete înscrise, 15 fete corigente, șapte fete retrase și restul au promovat. Clasa a IV-a nu a funcționat¹⁰¹.

Privind retrospectiv, școlile din Târgu-Neamț rămân repere ale unui proces lung de construcție comunitară. Dascăli importanți și implicați au transformat Târgu-Neamț dintr-un târg de provincie, într-un spațiu al formării intelectuale, deschizând drumuri pe care generații întregi aveau să pășească. Această moștenire obligă și responsabilizează pentru continuitate în spiritul educației, indiferent de obstacole, conjuncturi socio-politice sau „mode” ale timpului prezent.

BRIEF HISTORY OF SCHOOL ESTABLISHMENT IN TÂRGU-NEAMȚ

(ABSTRACT)

The history of education in Târgu-Neamț reflects a complex evolution, closely tied to the social and cultural dynamics of Neamț County, beginning in the 19th century. Educational initiatives were fundamentally aimed at creating a school infrastructure capable of meeting the needs for instruction and the development of young people, thus contributing to the cultural and social progress of the region.

Throughout history, educational institutions underwent various transformations, expansions, status changes, and adaptations to the socio-political context, such as the world wars or the communist regime. Alongside primary and secondary education, vocational and technical training programs were also developed to meet the economic and social demands of the time.

⁹⁹ SJAN Neamț, fond Școala profesională de fete Târgu-Neamț, dosar nr. 12/ 1937-1940, f. 79.

¹⁰⁰ SJAN Neamț, fond Școala profesională de fete Târgu-Neamț, dosar nr. 12/ 1937-1940, f. 107.

¹⁰¹ SJAN Neamț, fond Școala profesională de fete Târgu-Neamț, dosar nr. 12/ 1937-1940, f. 119.

These institutions were supported through local and central funding, as well as the involvement of the community and teaching staff, who not only taught but actively and civically contributed to the local life. The education in Târgu-Neamț was characterized by ethnic and cultural diversity, reflected in the operation of schools with specific programs and in varied communities, which brought a wealth of educational experiences and values.

Today, the legacy of these institutions represents an essential component of Neamț County's cultural and educational heritage, with a tradition spanning over two centuries. Looking back, the schools of Târgu-Neamț remain landmarks of a long process of community evolution. It was not the walls or the benches that made them important, but the people and the change they brought to the lives of their children and to the mindset of the town. They transformed the medieval Târgu-Neamț, from a provincial market town into a space of intellectual formation, opening paths for generations of children to follow, including notable figures such as Ion Creangă and Vasile Conta. This heritage imposes responsibility and obligation, regardless of obstacles, socio-political circumstances, or the "trends" of the present time.

Bibliografie

IZVOARE

- SJAN Neamț, Fond *Colecția N. Teodorescu*.
 SJAN Neamț, Fond *Primăria Orașului Târgu-Neamț*.
 SJAN Neamț, Fond *Prefectura Județului Neamț*.
 SJAN Neamț, Fond *Școala Profesională de Fete Târgu-Neamț*.
 SJAN Neamț, Fond *Școala Profesională (Gimnaziul) Industrială de Băieți Târgu-Neamț*.

STUDII, ARTICOLE ȘI VOLUME

- Bancea, Zarifopol Illias 2011, M. Bancea, C. Zarifopol Illias, *Două figuri de seamă ale învățământului românesc Neculai și Elisa Bancea institutori ai școlii Ion Creangă din Humulești*, Editura „Anima”, București, 2011.
- Bălan 2020, E. Bălan, *Târgu-Neamț – file de istorie*, Editura PIM, Iași, 2020.
- Luchian 1995, C. Luchian, *Locuri, oameni și școli de pe plaiurile nemțene. Date monografice culese cu contribuția învățătorilor din județul Neamț până în anul 1935*, ediție revizuită de „Asociația Învățătorilor din Neamț”, Editura S. C. Maxi Print S.R.L. Piatra-Neamț, 1995.
- Mrejeriu 1940, L. Mrejeriu, *Priviri generale asupra școlii primare între 1899-1939, în înlănțuirea vremurilor. Cercetări, amintiri și impresii cu privire la învățământul primar*, Piatra-Neamț, 1940.

-
- Pocitan-Ploieșteanu 1937, V. Pocitan-Ploieșteanu, *Ion Creangă: diacon, institutor și povestitor: la o sută de ani de la nașterea lui (1837-1937)*, Tipografia Mănăstirii Cernica, București, 1937.
- Stăhiescu 1933, D. Stăhiescu, *Școli vechi din județul Neamț. Contribuțiuni la un istoric al școlilor din ținutul Neamțului*, extras din „Anuarul liceului de băieți – Piatra-Neamț, pe anul 1932-1933”.
- Urechia 1892, V. A. Urechia, *Istoria școalelor (1800-1864)*, Imprimeria Statului, București, 1892.